

3 pamoka:

Įtraukiančių pasakojimų
apie klimatą kūrimas

Co-funded by
the European Union

1. Tikslas / Mokymosi uždaviniai

Šio pamokų ciklo tikslas – suteikti pedagogams ir jaunimo darbuotojams būtinas žinias ir įrankius, kad jie galėtų rašyti ir kurti interaktyvias nuotykių knygas, skirtas klimato kaitai. Klimato temos yra įvairios ir vis labiau pripažįstamos jaunimo, kuris dažnai nerimauja dėl šių klausimų, bet taip pat yra veikėjų, remiančių pasaulinius judėjimus, propaguojančius tvaresnę politiką.

Todėl kilo idėja istorijose atspindėti tiek jų nerimą, tiek aktyvumą, siekiant motyvuoti, informuoti ir įtraukti jaunus skaitytojus pozityviu būdu.

Kiekviena istorija bus skirta svarbiai užduočiai – padėti besimokantiems kūrybiškai ir lanksčiai ugdyti savo įgūdžius, skatinti kritinį mąstymą ir netradicinį samprotavimą, leisti jiems strategiškai stiprinti savo švietimą ir profesinį tobulėjimą.

Pagrindiniai mokymosi uždaviniai:

- Sukurti istorijas apie klimato kaitą, naudojant pagrindinius pasakojimo elementus (herojus, konfliktus, sprendimus).
- Įtraukti į istorijas realius atvejų tyrimus.
- Naudoti istorijas kaip priemonę kritiniam mąstymui, problemų sprendimui ir aktyviam dalyvavimui skatinti.

2. Įvadas

Istorijos apie klimato kaitą pasakoja apie įvykius, patirtis ar scenarijus, susijusius su aplinka, dažnai per asmeninį ar kolektyvinį požiūrį. Jos derina mokslinius faktus su emocijomis, vertybėmis ir veiksmais, todėl turinys tampa prieinamesnis ir įdomesnis.

Šiuo atžvilgiu pasakojimas tampa galinga priemone klimato kaitos klausimus susieti su žmogaus patirtimi: jis paverčia abstrakčias problemas, tokias kaip visuotinis atšilimas, ekstremalūs reiškiniai ar aplinkos neteisybė, konkrečiomis situacijomis, kuriose veikėjai susiduria su realiais iššūkiais. Šis ryšys ne tik informuoja, bet ir motyvuoja skaitytojus mąstyti ir veikti.

Taigi pats klimatas gali tapti istorijos pagrindiniu veikėju, formuojančiu aplinką, veikiančiu veikėjų gyvenimus ir skatinančiu konfliktus, kuriuos reikia išspręsti. Per istorijas besimokantieji gali patirti tiek problemos skubumą, tiek pokyčių galimybę.

3. Žingsnis po žingsnio vadovas

a) Veiksmingos istorijos apie klimato kaitą struktūrizavimas

1 žingsnis – apibrėžti istorijos pagrindus

Prieš pradėdant rašyti, būtina nustatyti pagrindinius istorijos elementus:

- **Kur** vyksta veiksmas.
- **Kada** jis vyksta (praeityje, dabartyje ar ateityje).
- **Kas** vyksta (kontekstas arba pagrindinė tema).
- **Kas** yra veikėjai.

2 žingsnis – Vizualizuokite struktūrą

Pabandykite vizualizuoti savo istoriją grafiškai: pavyzdžiui, nubrėžkite tris apskritimus, kurie simbolizuoja pradžią, vidurį ir pabaigą. Į kiekvieną apskritimą įrašykite aplinką, veikėjus, laikotarpį, taip pat istorines nuorodas, naujienas ar konkrečius faktus, kurie patraukė jūsų dėmesį.

3 žingsnis – Parašykite linijinę versiją

Prieš išskirstydami istoriją į skirtingas galimybes ir alternatyvas, pirmiausia parašykite visą linijinę versiją, jau nurodydami taškus, kur vėliau galima įterpti pasirinkimus ar krypties pakeitimus.

4 žingsnis – sutelkite dėmesį į problemų sprendimą

Visas istorijos pasakojimas turėtų būti orientuotas į problemų sprendimą, parodant, kaip veikėjai susiduria su iššūkiais ir juos įveikia. Pagrindiniai lūžio taškai ir pabaiga turėtų įkvėpti viltį ir motyvuoti skaitytojus veikti tiek istorijoje, tiek realiame gyvenime.

5 žingsnis – Sukurkite įžangą

Istorijos pradžia yra labai svarbi, ji simbolizuoja autoriaus ir skaitytojo susitarimą. Nuo pačių pirmųjų eilučių ji turi sužadinti smalsumą ir susidomėjimą. Pradžia gali būti dinamiška, aprašomoji, polemizuojanti ar net „meteorologinė“, svarbu, kad joje nebūtų klišių ir kad ji aiškiai pristatytų klimato problemą, kuri yra istorijos centre.

6 žingsnis – Sukurkite įtraukiančias scenas

Rašykite scenas, kurios yra emocišingos ir kartais įtemptos. Keiskite veiksmo kupinas situacijas su apmąstymų momentais, kviesdami skaitytojus giliai susimąstyti apie

klimato problemą. Naudokite vaizdingus aprašymus, kurie sukelia vidines reakcijas ir reikšmingus pasirinkimus.

7 žingsnis – Pridėkite šakojimosi galimybes

Parašę visą istoriją, grįžkite prie vietų, kuriose planavote įterpti pasirinkimo galimybes, ir sukurkite alternatyvas. Įsivaizduokite scenarijus, kurie keičia pasakojimo kryptį, parodydami, kaip neteisingi sprendimai gali lemti katastrofiškus ar nelaimingus padarinius. Grafiškai tai galite pavaizduoti kaip medį: kiekvienas pasirinkimas veda prie naujų šakų ir skirtingų scenarijų.

8 žingsnis – Eksperimentuokite su metodais

Norėdami sustiprinti struktūrą, eksperimentuokite su įvairiais rašymo metodais, pavyzdžiui, atvirkštiniu planavimu, pradėdami nuo galutinio sprendimo ir kurdami pasakojimą atgaline tvarka.

9 žingsnis – aiškiai apibūdinkite istoriją

Svarbu apibrėžti ne tik temą, klimato reiškinių ir spręstiną problemą, bet ir laikotarpį bei vietas, nesvarbu, ar jos yra fiksuotos, ar kelios. Tikslas – pateikti skaitytojams reikšmingus elementus, kurie padėtų įsitvirtinti istorijoje.

10 žingsnis – Susieti aplinką ir pasakojimą

Atminkite, kad aplinka, suprantama ne tik kaip fizinė vieta, bet ir kaip psichologinė erdvė, gali daryti teigiamą arba neigiamą įtaką žmonėms. Klimato kaita pati savaime tampa „aplinkos“ dalimi, formuojančia veikėjų gyvenimus. Taigi, pasirinkta tema yra tiek spręstina problema, tiek aplinka, kurioje vystosi istorija.

11 žingsnis – Užtikrinkite įtrauktį

Aprašymai turi būti įdomūs ir informatyvūs, kad skaitytojai galėtų patys priimti sprendimus. Tai yra „ypatingos“ knygos: jos turi ne tik būti pramoga, bet ir suteikti galimybę apmąstyti bei priimti sprendimus. Personažai turėtų atstovauti įvairias patirtis, vengiant stereotipų. Pagrindinis veikėjas neturėtų būti visada baltos odos vyras, turėtų būti įtraukti įvairių lyčių, kilmės, gebėjimų ir mažumų grupės atstovai, kad istorijos būtų kuo įtraukesnės.

b) Istorijos pasakotojo pasirinkimas

Vienas iš svarbiausių pasirinkimų yra pasakojimo požiūris, kuris bus esminis. Kas bus pasakotojas? Pasakotojas yra visais atžvilgiais pasakojimo „liudytojas“.

Pirmojo asmens pasirinkimas gali supaprastinti rašymo procesą pradedančiam rašytojui. Tai sukuria intymumą, spontanišką toną ir leidžia geriau kontroliuoti pagrindinio veikėjo emocinį vystymąsi ir augimą. Tačiau taip pat reikės bandyti vaizduoti personažus, kurie labai skiriasi patys nuo savęs, visada turint omenyje aplinką ir kontekstą, kuriame viskas vyksta, kad nuotykis galėtų išsiskleisti ir progresuoti link įvykių išsprendimo.

Kita galimybė – naudoti trečiojo asmens pasakotoją, kuris pasakoja visų personažų patirtis, aprašo jų fizines ir psichologines savybes ir pateikia kuo daugiau informacijos. Nors šis pasakotojas yra išorinis, jis vis tiek gali priimti pagrindinio personažo perspektyvą, aprašydamas, kaip šis personažas susiduria su išbandymais, kuriuos turi įveikti, ir kaip juos patiria. Šiuo atveju skaitytojas taip pat gali lengvai susitapatinti su personažu.

Dar vienas variantas – antrojo asmens naudojimas, kai pasakotojas kreipiasi tiesiogiai į skaitytoją. Tai sukuria originalumą ir betarpiškumą, bet yra sudėtingiau valdyti, ypač pradedantiesiems.

c) Realus gyvenimo įvykių ir asmenybių integravimas

Mūsų kasdienis gyvenimas yra pilnas įvykių, dažnai dramatiškų, kuriuos sukelia klimato kaita: staigūs liūtiniai lietūs, ledynų tirpimas, dėl kurio kyla jūros lygis, dykumėjimas ir žemės sunaikinimas ar erozija. Tokie realūs aplinkos įvykiai gali būti galingi pasakojimo katalizatoriai. Įkvėpti to, ką skaitome naujienose, ir įsivaizduodami tai kaip pagrindinį mūsų istorijos tašką, galime tai panaudoti kurdami aplinką ir nuspręsdami, kurie ir kiek personažų bus įtraukti: protagonistai, antagonistai ir antraeiliai personažai.

Taip pasirinkta „katastrofiška“ tema turėtų tapti istorijos pagrindu, kuris ne tik įspėja ir didina sąmoningumą, bet ir siūlo pavyzdžius, įkvėpimą ir atsinaujinimo galimybes, nes nuotykių knygos struktūra leidžia naudoti daugybę sprendimų. Šie su klimatu susiję konfliktai tampa progomis įsivaizduoti kūrybiškus atsakus ir naujus pokyčių kelius.

Naudokite tikras istorijas kaip įkvėpimo šaltinį, kad sukurtumėte realistiškus ir motyvuojančius pasakojimus. Pavyzdžiui:

- Miškų atželdinimo judėjimas Kenijoje (Žaliosios juostos judėjimas)
- Įkvėpiančios asmenybės, tokios kaip Rachel Carson, Julia Butterfly Hill, kuri, kaip žinoma, gyveno sekvojos medyje, kad užkirstų kelią miško naikimui, arba Jacques Cousteau, jūrų tyrinėtojas ir aistringas gamtos gynėjas, gali būti pavyzdžiai pagrindiniams veikėjams arba tiesiogiai įtraukti į siužetą.

Nesivaržykite pasitelkti istorines ar realias asmenybes kaip įkvėpimo šaltinius, net jei tai darote tik tam, kad suformuotumėte savo išgalvotų personažų bruožus. Svarbu yra požiūris, kurį nuspręsite suteikti knygai, naudodami pirmąjį ar antrąjį asmenį, kad skaitytojas galėtų tapatintis su pagrindiniais veikėjais ir juos užjausti.

4. Praktinis užsiėmimas Pavyzdys

Rašymui reikalingi tyrimai, todėl būtina surinkti visą informaciją, reikalingą tvirtam pasakojimo pamatui sukurti. Įkvėpimo galima semtis iš literatūros, kurioje gausu pavyzdžių ir įvairių žanrų knygų (fantastika, mokslinė fantastika, tikros istorijos, grafiniai romanai), kur klimato ar klimato kaitos klausimai vaidina pagrindinį vaidmenį.

Keletas pavyzdžių:

- J. Londono knyga „Laukinis šauksmas“, kurios veiksmas vyksta atšiaurioje ir nepalankioje klimato sąlygomis, pasakoja apie šuns Bako nuotykius.
- Tikra Christopherio McCandless'o istorija „Į laukinę gamtą“, pasakojanti apie jo tragišką kelionę Aliaskoje.

Abiejose knygose klimatas yra ne tik fonas, bet ir pagrindinis veikėjas.

Tarp naujausių leidinių yra S. Jessen grafika „The Fish Girl“, pasakojanti apie du vaikus, įstrigusius savo namuose ir atsidūrusius didžiulių liūčių sukeltų potvynių gniaužtuose. Taip pat verta paminėti apdovanojimus pelniusį Hannah Arnessen „Stardust“ ir Barbara Borlini (bendradarbiaujant su Francesco Memo) „Il limite del mondo“ – unikalų grafinį romaną, arba, tiksliau, „dviveidę“ knygą su dviem viršeliais ir dviem savarankiškomis, bet tarpusavyje susijusiomis istorijomis, kuriose nagrinėjama klimato kaitos tema. Tik iš pažiūros distopiniame, bet iš tiesų labai artimoje ateityje vaizduojamas dviejų jaunų žmonių, gyvenančių skirtingose pasaulio dalyse, gyvenimas: vienoje pusėje – vidutinio klimato ir turtingame regione, kitoje – karštame ir skurdžiame, priverstame kęsti atšiauriausius klimato kaitos padarinius.

Visos šios knygos (ir daugelis kitų) gali būti vertingi pavyzdžiai, kaip klimato tema gali būti nagrinėjama ir įtraukiama į įdomų pasakojimą.

5. Įtraukties aspektai

- Linijinis rašymas, trumpi paragrafai ir pagrindinių žodžių paryškimas (eilutės tarpas 1,5; tekstas išlygintas į kairę; nenaudokite kursyvo, pabraukimų ir didžiųjų raidžių; tekstą paryškinkite ir (arba) spalvokite, kad jį išskirtumėte)
- Venkite nepasiekiamų kultūrinių simbolių ar stereotipų.
- Vizualinės priemonės.
- Teikite pirmenybę konkrečiai kalbai, vengdami abstrakčių sąvokų ar sudėtingų metaforų.

6. Tikėtini rezultatai / išvados

Pedagogai ir jaunimo darbuotojai sugebės:

- Rašyti/kurti istorijas apie klimato kaitą, skatinančias dalyvavimą ir empatiją.
- Naudoti herojišką ir realistišką struktūrą, kad sukurtų įdomias istorijas.
- Mokyti jaunimą, kaip spręsti aplinkos problemas pasakojant istorijas.

7. Rekomenduojamos priemonės

- Genially – interaktyvūs pasakojimai
- Audacity – garso įrašams
- <https://www.climatestorylab.org/>
- <https://climatevisuals.org/>

8. Bibliografija

MacDonald, A., & Moffat, K. (2024). *Kūrybiniai požiūriai į klimato prisitaikymo ugdymą vidurinėse mokyklose: mokymasis iš projekto „Suitcase Stories“*. *The Curriculum Journal*, 35(1). <https://doi.org/10.1177/00345237241236191>

Lejano, R. P., Tavares-Reager, J., & Berkes, F. (2018). *Klimatas ir pasakojimas: aplinkos žinios kasdieniame gyvenime*. Palgrave Macmillan. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1462901113000373>

NPR. (2024, kovo 29 d.). Panamos guna tauta persikelia, siekdama išvengti pakylančio jūros lygio. <https://www.npr.org/2024/03/29/1241687295>

Beach, R. (2023). Sprendžiant iššūkius, susijusius su mokytojų rengimu mokytis apie klimato krizę. *The Teacher Educator*, 58(4), 507-522. <https://doi.org/10.1080/08878730.2023.2175401>

Klimato naratyvai: kas yra šiuolaikiško tradicinėse ekologinėse žiniose? 1 Raul P. Lejano, Joana Tavares ir Fikret Berkes <https://socialecology.uci.edu/sites/socialecology.uci.edu/files/users/pdevoe/climatena rratives.pdf?>

Žaliosios juostos judėjimas. (n.d.). *Žaliosios juostos judėjimas*. Peržiūrėta 2025 m. liepos 15 d. <https://www.greenbeltmovement.org/>

Geros energijos istorijos. (n.d.). *Kas yra klimato lęšis?* Peržiūrėta 2025 m. liepos 15 d. <https://www.goodenergystories.com/playbook/what-is-a-climate-lens>

**Co-funded by
the European Union**

Finansuoja Europos Sąjunga. Tačiau išreikštos nuomonės ar požiūriai yra tik autoriaus (-ių) nuomonės ir požiūriai, kurie nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Jaunimo reikalų agentūros nuomonę ar požiūrį. Nei Europos Sąjunga, nei finansavimą skirianti institucija negali būti laikomos atsakingomis už juos.

Projekto kodas: 2024-2-LT02-KA220-YOU-000293123

Visas turinys yra pagal CC BY-NC-SA 4.0

